

Kultuurisuvõ tippaig om käen

Aimi ildaaigu üte väiku seltskunnaga juttu. Iks ilmast, minkast muust. Üts jutuosalinõ tull' vällä põnõvidõ trüüstmissõnnoga: olõ-i hätä, pia om jaanipäiv käen ja sis nakkas päiv jäl lühembäs minemä. Tuu jutt om esihindäst jumala õigõ: jaanipäävast kuu tagasi ja edesi om aastan sääne aig, kon päävä omma kõgõ pikembä.

Nii olõmigi timahava väega uutmalda jõudnu aigu, ku kõik nädälivaihtusõ omma määndsitki suvitsit sündmüisi täüs. Joba seo puulpäävä om Kubijal Võro maakunna tandsupido «Polkat põlvilõ, valssi varbilõ». Päiv ildampa, pühapäävä om Indsikurmun Põlva maakunna laulu- ja tandsupido «Ajast aega», midä reklaamitas ku kolmõ põlvkunna pito.

Räpinä vallon om seo puulpäävä kodokohvikidõ päiv, Urvastõn peetas urbanipäävä laata. Tulõva nädälivaihtus peetas Põlvan neli päivä pikkä «üüpäivä» ja suuri rahvaüritüisi om iin viil hulga.

Om aig talvõunõst periselt üles heränedä ja otsusta, et no om sis tuu peris suvi käen. Jah, tõdsõ jalaga olõmi õks viil talvõn. Hariligult ma lehekuu tõdsõn poolõn inämb egä paari päävä takast ahjo olõ-i kütnü, a seo aasta olõ. Timahava lihtsäle om niimuudu.

RAHMANI JAN,
Uma Lehe päätoimõndaja

UMALEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Molovihk: facebook.com/umaleht

Päätoimõndaja: Jan Rahman, tel 56 922 841
jan@umaleht.ee

Abitoimõndaja: Kaile Kabun, info@umaleht.ee

Keeletoimõndaja: Laivi Org, laivior@gmail.com

Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster,
latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:
Tiia Allas, Külli Eichenbaum,
Aapo Ilves, Kaido Kama,
Ülle Kauksi, Rainer Kuuba,
Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee
Tellimine: AS Õhtuleht Kirjastus, tellimine.ee, tel 617 7717

Tõsõ kundi otsast

Ettevõtja PINDMAA AIGAR märgo-
tas tan ilmaasju pääle tsipa tõsõ
nuka alt, ku hariligult kaema
harinu oltas.

Mi mõtsu rikkus

Ütel hummogul tundsõ, et määnegi vägi kisk minno mõtsa poolõ. Lätsi jalutama üttele mõtsanukka, kon kasvi pikä pedäjä. Kai noid mastipuid ja mõtli, määne elo um puiõl ja ku illos ja rikas tuu või olla.

Naa pedäjä umma kunagi uma pää maa seest vällä tsusanu ja püsünü säälsaman üte paiga pääl vähembält 60 aastat. Nä umma nännü tuult ja tormi, lummo ja kõkkõ muud, miä seo ao seen näide ümbre um olnu. Ja huulmada kõgõst um näil õnnõstunu nii suurõs kassu.

Ku kaia mõtsa all vallaliidsi silmi ja mõttõga ümbre, sis käü egäl puul peris elo. Aig-aolt astus puiõ alt läbi kits poigõga, janes kargas ümbre. Ku nuu pedäjä olli viil väiku, võtsõ põdõr kimmäle näide külest mõnõ suutävve. Palohka- ja mustigavarrõ...

Luudus mi ümbre um väega esieräline, ku mõistami toda kaia. Rikas ei olõ elo ütsindä pedäjä mõtsan. Ku läät kuusõ-

mõtsa, näet kuusi all tsipa tõistmuudu ello ku pedästikun. Kuusi alt võit löüdä kuusõriisikit. Kuusõmõtsan um hää hõng ja ku keväjä nakkasõ kasuma kuusõkasvu, um tuu kõgõ parõmb edimäne vitamiin. Uma elo um egän mõtsan. Kõivistikun uma, puhmistikun viil tõõnõ, sääl kasus hulga hainu ja lille.

Olõ elon käünü väega pallo-
dõn maiõn ja nännü esimuudu maastikkõ. Egäl puul umma uma luudusrikkusõ. A säänest rikkust, nigu mi mõtsun, ei olõ ma muial trehvanü.

Kivikõrbõn um rassõ ello jäiä, a mi kandi luudusõn niisama lihtsäle är ei koolõ. Mõtsast saami uma leevakõrvadsõ, pannkoogipäälidse ja viil hulga muud, ku mi toda otsi mõistami. Ja ku mi mõistami umma mõtsa hoita, sis püsüs mi elo kah alalõ ja mi olõmi väega rikka inemise. Selle et rikkus ei piä olõma rahan, rikkus um tuu kah, ku pallo meil um mõtit pään ja ku rikas um paik mi ümbre.

Ideaalnõ maailm om paik, kon noorõ ei piä kandma rassõ murrõkuurmat suuri inemiisi tegemädäjätmüisi peräst

Unistuisi maailm läbi 17aastagadsõ silmi

Ma taha ellä maailman, kon saa olla lihtsäle 17aastaganõ. Oppi, unista, tunda rõõmu luudusõst, mitte murõht timä häämise peräst. Kahos om periselo tõistsugumanõ. Noorõ piät kandma ülearvo suurt vastutust, selle et suurõ inemise ja valitsusõ ei olõ tennü otsussit ja sammõ kliimakriisi vasta ja elorikkusõ päästmises. Pallo noorõ, ma kah, omma ohvris toonu suurõ jao umast vabast aost, et saista tulõvigu iist, kon olnu võimalik ellä. Toda om vaia meil hindäl, a noil kah, kiä egä päiv häämist takast tsuskva.

Latsõpõlv jääs elämädä, selle et ellojäämine om saanu tähtsämäs ku mäng. Seo om vallus tõtõ. Suurõ inemise üttele sakõstõ, et nä armastasõ ummi latsi, a samal aol jakkasõ näide tapmist ummi egäpäävätside tarvitamisvalikidõga, uma mugavusõga, ja tugõva vannu harinõmiisiga kõrda, miä meid häästas. Egä linnugisõit, egä eläjäst peri süük taldrigu pääl vai luudusõst kõrvalõ kaiõn mugavusõst tett valik häästas nuuri tulõvikku, latsõlatsiga trehvimise võimalust. Egä tiidsä tarvitamisõ valik kõnõlõs kõvõmba helüga ku «ma armasta sinno».

MERI EMMA SOFIA, nuur luudusõkaitsja

Mu ideaalnõ ilm olnu maailm, kon peetas luudusõst ja eläjide elost luku, mitte ei tarvitõda noid är. Kon eläjä ei olõ «tootõ», a tundliku elonolõja, kinkal omma tõisiga sama õigusõ. Kon poliitiga saa alostusõ tiidüest, mitte rahast vai harinõmiisist, õigustuisist. Kon küllõldas nuuri ja tetäs periselt näide mõttidõ perrä. Kon valitsusõ ei säe kõgõ tähtsämäs majandusõ kasumist, a elokeskkunna alalõpüsümist, elorikkust, kõiki liike õigust elolõ.

Seo olnu maailm, kon lats saa olla lats. Kon tulõvik olõ-i

suur murrõkuurma, a kimmäs lubahus. Kon latsõ ei piä võitlõma õigusõ iist ellä puhtan keskkunnan, selle et tuu om esihindästmõista, egä suurõ inemise puult kinnütet.

Parhillaki ütles ÜRO latsi õiguisi konventsiooni 6. artikli, et latsõl om õigus elolõ, ellojäämisele ja edenemisele. Ja Eesti põhisäädüse paragrahv 18 pand paika: egälütel om õigus elolõ. Kedägi ei või säädüslidse alosõlda elost ilma jättä. Tuu luu alosõpõhimõttõ, et inemise elo om kaidõst – ja ei tohe jäiä tähele pandmalda, ku elo om

ohon. Seo käü latsi ja tõisi elonolõjidõ kotsilõ kah. Kipõ elorikkusõ kaomisõga olõmi esi kah välläkuulmisõ ohon. Meil om vaia inemiisi, kiä saiswa julgõlõ tuu iist, et näide õiguisiga rehkendädäs – selle et tuu om suuri inemiisi hääolõmisõ ja ellojäämise jaos kah tähtsä.

Eesti põhisäädüse paragrahv 53 and kah tukõ toolõ, et nuuri elo olnu kimmämb: egäüts piät hoitma elo- ja luuduskeskkunda ja hääs tegemä kahõ, midä tä om keskkunnalõ tennü. Periselt ei piä mi säädüsest tävven jaon kinni, a meil om vaia tuud tegemä naada.

Ma usu, et om võimalik maailm, kon om veidemb murõhtamist ja inämb luudusõga kuun olõmist. Õnnõlikus tegevä meid elläv luudus ja lahkõ olõminõ, mitte ülearvonõ tarvitaminõ ja kulutaminõ. Eestläisi ületarvitamisõ päiv om 4. urbõkuul, a tuu piät olõma 31. joulukuul. Suurõmba jao aastast kulutasõ eestläse latsi elodõ arvõlt, toda lainu ei masta tagasi, a võetas egä aastak mano.

Tulõvik, kon om võimalik ellä, saa tulla õnnõ sis, ku mi tegotsõmi ütenukun ja õkva. Ku näet hindä, latsi vai sõpru majja palaman, sis inemise muudu ja õigõ olnu appi karada.

Lõuna-Eesti hõngulinõ latsikirändüse päiv Põlvan. Kullõjidõ iin latsikiränik Laanõ Triinu ja Allasõ Tiia, kiä juttu juht.

Lõuna-Eesti latsikirändüs hõlos ku tuulõlohe Euruupa taivan

13. lehekuu pääväl peeti Põlva keskraamadukogon Lõuna-Eesti hõnguga latsikirändüse päivä, kon üteliisi sooviti ilosidõ sõnno, lille ja avvakirjoga õnnõ ka mikandi kuulsambalõ latsikiränikulõ Laanõ Triinulõ timä edimädse tähtsä juubõli puhul.

Päivä alostiva Põlva kooli Tilsa maja latsõ, kiä mängsevä telestuudiõ, kon olf küläliis kutsut Laanõ Triinu kolm raamadutegeläst: luukere Juhhan nink poiss ja papa. Latsõ kinksevä autorilõ umatettü piskviitkoogi. Tuugi tego olf mõotõt raamatust «Poiss ja papa». Latsi juhend oppaja Vagula Liina, kiä esi kah om mitu nuuriromaani kirotanu.

Edesi andsõ kirändüstiidläne ja ülikooli oppaja, Võromaa juuriga Mattheuse Ave ülekaehusõ lõunanuka umakiilse latsikirändüse kujonõmisõst innembi ja parhilla. Edimädse lõunaestekiilse pääsukõsõ lasõ seokandi latsikirändüse taivahe mitmit Vana-Võromaa kogohuisi tiinnü vaimulik Georg Gottfried Marburg. Kimmämbä vaia lei tiikunnal pistü Kauksi Ülle ja hää miil

om egäst vahtsõst kirotajast, nigu näütüses Rahasepä Rainer. Noidõ kolmõ nime vaihõlõ mahtu pia paarkümmend umakeelist autorit. Kokkovõtõn ütelf, et umakiilne latsikirändüs, midä jaetas edesi mitmõn vormin – raamatidõ, opiraamatidõ, aokirjo, kogomigõ ja helüfailõ kaudu –, om küländki elojovvulinõ.

Pikäaignõ Võromaa keskraamadukogo latsiosakunna juhataja Laanpere Helle pruuvsõ uman ettekandõn saia pihta Võromaa latsikirändüse paigavaimulõ ja tull' vällä, et ega tuu nii lihtsä ei olõki. Ammõtlük seletüs om, et kohavaim ehk paiga vaim ehk *genius loci* om määndselegi paigalõ umanõ vaimlinõ õhk-kund. Vanan Rooman arvati tuus hoobis paiga vaimlist hoitjat. A ku Triinu raamatit lukõ, sõs saat õkva arvo, miä tuu paigavaim om. Tuu om midägi säänest nigu ütlen mõistujutun kalast, kinkalõ üteldi, et kõnõlgu tä viist. Kala ai silmä päähä punni ja ütelf, et ei mõista tuust midägi kõnõlda, tä ei tiäki, mis asi tuu vesi om.

A Triinu mõist tuud vaimu kimmähe luvva ja ellä. Euruupapan raamadunäütämise ringreisil tä näkk, et tuu raamatuhe kirotõt paigavaim ei tekütä tõisi maiõ lugõjin võõristust, a uudihimmo ja eski ärtundmist. Näütüses olf üts pagulasõn Itaalian elänü rumeenlanõ ütelnü, et ku tä «Luukere Juhhanit» lugi, tull' tälle õkva silmi ette timä hindä vana-
vanõmbidõ Rumeeniä kodo.

Pääva lõpp olõs jälki olnu nigu telesaadõ. Võro Kreutzwaldi kooli eesti keele ja kirändüse oppaja Allasõ Tiia küsüteli kiränigust juubilaari. Kotus, kost timä luumishuug algusõ sai, om Kütior. Triinu tunnisf, et tuu paik, ja paiga all pidä tä silmän luudust, võtsõ tä tävveste umma lummi. Säält omma peri kõik timä üleilma kuulsas saanudõ raamadutegeläisi prototüübi. Kütiorgo trehväs tä tuuperäst, et lätõ kaema, kuis punt Viie Pääle ehk Ilvese Aapo, Rahmani Jan, Contra, Ruitlasõ Olavi ja Pulga Jaan sääl ummi loomunguliidsi asjo ajasõ. Nimekirä edimädsel neläl olf Mattheuse Ave ettekandõn

kah kotus. Kuundnimes anti näile kirändüslük poissõbänd.

Siinkirotaja või Triinu luudu kotsilõ üteldä, et om õks vägevä sulõga kirotaja küllh. Egä tekst, vai periselt tuu, miä teksti vaihõlõ om käkit, võtt hengepõhani vällä, pand mõtlõma, tulõtas miilde, määne om elo periselt. Näütüses lätõ raamat «Vana katskinõ kass» nii süämehe, et ku veitkese aigu pääle tuu lugõmist otsiti ütele vanalõ kodolda jäänüle kassilõ vahtsõt koto, paki ma hinnäst vällä, kuigi pelksi, kuis tä mu hindä kassiga klapma nakkas. Nüüt pidä kassikõnõ mu man joba tõist aastakka pensionipõlvõ ja om mu hindä kassiga suur sõbõr.

Triinu om kunagi ütelnü nii: «Võrokõno om ku tuulõlohe ja võro kiil om ku nüür, miä tedä üleilmastumisõ tuulõ käen uma maa külen kinni hoit. Võro keele püsümajäämise otsustasõ sõski perre, kon taad egä päiv pruugitas.»

Kerget sulgõ ja korgõt lindamist, hää Triinu! Aituma päävä kõrraldajilõ ja tugõjilõ!

Jaigi Juhanilõ pühendet päiv Sännän

KABUNA KAILE

Viiendäl Jaigi Juhanilõ pühendedül jutukõnõlamispääväl timahava 7. lehekuul anni Sännä kultuurimõisan kullõjidõ tujolõ pääle aholämmüse kütet nuuri jutukõnõlõjidõ nii raamatust lõütü ku ka umaelolidsõ luu.

Päävä juht, Võro instituudi haridusprojektõ kõrraldaja Uguri Kadri olf varramba vällä hõiganu, et Jaigi-pääväl või kõnõlda kõgõst, miä jutustajalõ hindäle kõrda om lännü vai lät. Niimuudu olfgi etteastidõ siän nii raamadujuttõ, naflaliidsi kildakõisi ku ka eloliidsi juhtumiisi.

Uguri Kadri andsõ esi kah iinkujjo ja näüdäs ette, kuis üts jutt kullõjilõ elävas kõnõlda ja kuis luku nigu langakerrä suurõmbas kerri. Rahva iin saisja ei tunnõ hinnäst sakõstõ kimmält, a hillätassa pruuvõsõ päävä iistvõtja tuud etteastmisõ pingõt kah maaha võtta. Juttõ kõnõlama olli tulnu Haani, Mõnistõ ja Võro opilasõ.

Et õkva umast elost vai juhtumisõst kõnõlõminõ

kullõjilõ esierälidselt süämehe lät, näüdäs saalin kõrraldõt helüandminõ. Kõgõ parõmbas jutukõnõlõjas valiti Mõttusõ Katariina Mõnistõ koolist (oppaja Asta Pazuhaniš), kiä kõnõl, kuis tä om pruuvnu paigapäälist poodimüüjät rahvaga võro kiilt kõnõlõma härgütä ja kuigi edenemist ei olõ seon ašan olnu, hoit tä luutust, et võro kiil kasus.

Pääle jutukõnõlõjidõ kutsuti kaejido-kullõjidõ ette 38. võro-keelitside kirätoie võistlusõ «Mino Võromaa» parõmba kirotaja. Kokko saadõti timahavatsõlõ võistlusõlõ 111 kirätüüd 11 koolist. Pääle Vana-Võromaa ja Setomaa tull' tõid Nõo koolist ja vällämaaltki. Kõgõ inämb kirätõid saadõti Põlva koolist, kirotama härgüf latsi eesti keele oppaja Ermeli Merili. Peris pallo timä 3. klassi opilaisi olli kirotanu üten vanaimä ja vanaesäga näide nuurusaost. Arvada olf seo kuuntüü kah noorõmalõ põlvõlõ üts jutukõnõlamisõ opitunn.

Kokkovõttõn olf päävän parasjago vaeldust: jutukullõminõ ja sis preemiisaajilõ plaksutaminõ, sis jäl kullõminõ ja plaksutaminõ. Kooni olfgi käen krõnglisüümise aig.

«MINO VÕROMAA 38» PARÕMBA KIROTAJA

1.–3. klassi vannusõrühm

1. kotus – Maido Naudi (Osola Põhikuul), «Pudrotego», oppaja Kristina Siska
2. kotus – Brayan Uiibo (Põlva Kooli Tiilsa maja), «Kuis mu vanaimä opsõ rattaga sõitmist» ja «Mu vanaesä sõprus tsirguga», oppaja Eve Hütt
3. kotus – Richard Pukša (Põlva Kuul), «Ku mu vanaimä lats oli», oppaja Merili Ermel

4.–6. klassi vannusõrühm

1. kotus – Villem Sikk (Vahtsõliina Gümnaasium), «Mu lemmikkotus Võromaal – Kütioro kand», oppaja Külli Lendsaar
- 2.–4. kotus – Ebe Vodi (Rõugõ Põhikooli Haani maja), «Kiä ma olõ?», oppaja Kersti Leit
- 2.–4. kotus – Joel Kendra (Vahtsõliina Gümnaasium), «Võromaa vägimiis», oppaja Külli Lendsaar
- 2.–4. kotus – German Kõrran (Võro Kreutzwaldi Kuul), «Määnest väke (super-võimõt) ma hindäle himosta?», oppaja Tiia Allas

7.–9. klassi vannusõrühm

1. kotus – Ernst Jaak Liivat Uba (Rõugu Põhikooli Haani maja), «Õõbikuoro mägi», oppaja Kersti Leit
2. kotus – Mia-Lisete Erik (Võro Kreutzwaldi Kuul), «Orava – mu lemmikpaik Vanal Võromaal», oppaja Helena Linnamäe
- 3.–4. kotus – Laura Viilukas (Võro Kreutzwaldi Kuul), «Ütesä aastakka», oppaja Helena Linnamäe
- 3.–4. kotus – Lisanna Henning (Võro Kreutzwaldi Kuul), «Ma ja võro kiil», oppaja Helena Linnamäe

10.–12. klassi vannusõrühm

Pääpreemiä – Sigrid Ernits (Antsla Gümnaasium), «Ester», oppaja Iri Reile ja Liivia Rebane

Eripreemijde saajit saa kaia ja parõmbit kirätõid lukõ Võro instituudi kodo-lehe wi.ee päält.

LAAGI JOHANNA PILT

Sännä kultuurimõisa saali jakku Jaigi Juhanilõ pühendet pääväl nii kullõjit ku kõnõlõjit.

UGURI KADRI PILT

Võro Kreutzwaldi kooli esindajä Jaigi-pääväl: takanrian Allasõ Tiia ja timä 6. klassi opilasõ Rästi Alexandra, Mustriku Marten ja Needo Oliver ja ederian Linnamäe Helena (häädkätt) 3. klassi opilaisi Kapi Raimondi, Valge Ramoni, Lauren Laura ja Henningu Joanna Mirelliga.

KABUNA KAILE PILT

Kõgõ parõmbas jutukõnõlõjas valiti Mõttusõ Katariina Mõnistõ koolist.

Priinime lugu

Rubriigin kõnõldas perekunnanimmi periolõmisõst ja tähendüsest.

Tuksam ja Tuksam

Nimme Tuksam kand Eestin 49 inemist. Priinime vanan kiräviien kujju Tuksam kand katõssa inemist. Panti taa õnnõ Mulgimaal Tarvastu mõisan. Nime saajas olf küländ suur suguvõsa täämbäde Mustla alõvi ümbre, näütüses Riibu Jaagu poja, Miku-Piitre Aadu poja, Tõlva (Telve) Andrese poja ja latsõlatsõ ummi perridega.

Nime kiräpiltega om nii, et hingelugõmistõ 1826 panti kirja kõikilõ üttemuudu *Tuksan*. Kerikligult lätõ asi segätsembäs. Tarvastu personaalraamatun 1833–1856 om hulgal perril kirja pantu *Tuksam*, miä om kas maha tõmmatu vai ümbre soditu nimes

Tukson, üteli juhtumisõl ka nii nigu hingelugõmisõn: *Tuksan*. Illatsõmban personaalraamatun om joba *Tukson* ja *Tuksam* registrin erälde nimmis arvat.

Ku tull' vahtsõnõ kiräviiis, naati nimme kirutama *Tuksam*. Tuu tähendäs, et u olf joba ka inne pikk. Huvitav om üte asundustalu nimi Riibu külän: *Tuoksama*. Kuigi nimi om tegünü 1920. aastil, või arvada, et sõs viil tiieti, kuis seod priinimme vanast kääneti.

Marja Kallasmaa om Eesti perekonnanimeraamadu käsi-kirän seost nimest kirutanu. Tä om säädnu võrdlusõs kõrvälõ Põltsamaal Lustivere mõisan pantu nime *Tiiksammel* (26 kandjat). Tuud nimme om kirotõt ka lühkü *m*-iga. Tuul juhtumisõl tulõtas Lustivere nime lõpp miilde edenimme *Saamel* ~ *Samuel*. Viil om tä lõidnu kõrvutusõs poolaperäde vana mehenime *Tuczan*, miä so-

bis parõmbalõ hingelugõmisõ kiräpildiga *Tuksan*. Tuu nimi om 1599 kirja pant Rēzekne kandin Lubānan. Tuczani naabri sääl külän omma nimmi perrä otsustõn iks latgali. Kõrvutusõ seto ja võro sõnuga *tuksa* 'tukõv, jovvulinõ', *tuksamb* 'tugõvamb' olõssi kah hää, ku u olõssi olnu lühkene.

Kõgõ parõmb võrdlus om Kallasmaal lõvvet Haanist, 1638 *Tuksa Pep* Tilga-Tsiamae kandist. Paku vällä, et kadunu **Tuuksa*-lisanimi Haanin, külänimen alalõ püsünü *Tuuka*-lisanimi säältsaman ja mitmasugumadsõ *tuksi-* ja *tuksu*-nime üle Eesti võissi kokku kuuluda. Takan om skandinaavia mehenimi *Toke* [tuuke], umastavan käänüssen *Tokes*, ka kujul *Tyke*, *Tuko*. A *-m* nimen *Tuksam* võissi olla hoobis **Tuuksa maa* lühendüs.

SAARÕ EVAR

Kümme ammõtit

Pensionär URMI AILI kirotas, et läbi terve elo om tedä saatnu tüü. Kül tull' varahadsõn latsõpõlvõn aiavillä kitsku ja lehmi karata, kolhoosipõllu pääl kõblada ja karalada man hainu küünü aia. A tan om juttu noist suurõpõlvõ ammõtiist, midä tä om opnu vai kon tüütänü.

Kolmas ammõt – velskri

Olkõ ette är üteld, et lätsi tõist kõrda meditsinikuuli opma, seokõrd velskris. Ku õe opva haiguisi tundma ja protsõduurõ tegemä, sis velskri opva lisas viil haiguisi tohtõrdamist ja kirotasõ retsepti. Lisaerialas sai soonõtasoja kutsõ kah. Tuul aol anti velskriile ammõdikortin, esieranis maal.

Ku kooli är lõpõti, pakuti tüükotusõs Piirissaarõt. A tuud kotust ma kül es julgu vasta võtta. Mõtli, et kõik sünnütäjä sünnütäse uma latsõ inne är, ku saarõ päält minemä saava. Ega tuu kipõabi ei jõvva kah nii kipõstõ peräle. Sünnütüisi ma pelksi vasta võtta. Olli kül praktikal ollõn paari sünnütüse man olnu, a sis ämmäimändä abilinõ.

Lätsi sis tüüle vannokotto. Sääl es olõ pelädä, et kiäki sünnütämä nakkas. Velskriile anti ammõdikortin, mugavuisilda küükstarõ.

Vannokoton olf üts korrus pikäleolõjit ja tõnõ korrus kõndjit, kokko 125 hoolõalost. Tegemist olf näidega pallo. Lasi joosuga treppe pite katõ korrusõ vaiht. Osa olli dementses, kes es mälehtä, et ma näile joba tableti olli andnu, ja tulli vahtsõst küsümä. Küländki pallo olf haudmishaavo, midä

tull' egä päiv rohoga kõütä. Sis viil pikäaoliidsi raviplaastrit es olõ, nigu prõlla. 70kraadilist piiretüst tuudi katõ suurõ klaaspudõliga. Ütele pannimi mano kamprikristallõ ja tõõsõlõ boorpulbrit. Toda pruugiti jakkõ ja sälä määrmises. Õnõs olf vannokodo liinan ja kipõabi jõudsõ kipõstõ peräle, ku vaia.

Tollõn tüün ma tundsõ, et tüüpäiv jäi väega lühkeses. Ma teie kül tarvildsõ protsõduuri är, a vannu inemiisi kullõmisõs es jakku aigu. Kõik nä tahtsõva mullõ umma eloluka kõnõlda. Sinnä olõs olnu vaia tüüle võtta hingehoitja.

Paarikümne aasta peräst astsõ ma kül Tarto teoloogia akadeemiahe hingehoiu erialalõ, a sis ma es tüütä inämb vannokoton. Ja kuna tuu kuul olf massuga, jäi tä mul rahapuudusõl lõpõtamalda.

URMI AILI

Kavva tettü kaunikõnõ

VÄLJANDU ELLEN

Taa jutt om nalast kavvõn ja kirotõt tortstujon. Tuu pääle, et ma uma auga välläteenedidü tüüga penskar olõ ja tõisi kulul häbemäda häste elä. Parhilla om tüü jo rassõmb ku vanal aol ja palk armõdu väiku, saa ei varbit egä kuu lämmämaa ilmamerre tsusada. Et ma ulli juttu aja ei, kõnõlõ, miä ma uma silmäga umast puhtas-mõstust aknõst näie.

Minevä suvi naati maa ala vahtsõt kaablit montiirmä. Planiirmine käve korgõmba katõgooria värgin. Kõkõpäält viirdüvä peräle kolm asapulka, egälütel uhkõ massin pee all. Patsiirsevä nä edesi-tagasi, plõksuhtiva kaapõtelosid, ku-pahtiva minemä.

Järgmäne asapulka kõndsõ maa viil kõrd umaette läbi. Tuupääle ilmu harkjalaga mõõtja, kõnõli vahtsõt teloga. Nüüd kupahõ peräle miis, kiä tekõ kipõn käsitüüd kah: sirtsahõ valgõ värmiga paari kotussõlõ nigu pini. Tuust jäie vast vähäs, vahtsõnõ limussiiniga tegeläne sirtsuht valgõt värmä kipõn tõisipite, kuntsilidsembält. Olõ-es viil küläht, jälki kolm ammõtniku, egäüts õks uma Hummõ-

REIMANNI HILDEGARDI TSEHKENDÜS

riga, marssõva rian ku kindrali vahtsõt tii läbi, iks telodõga vehken. Üte tiinuka pääl tetti pikemb konvõrents. Kae õkva ku äksenit.

Järgmädsel pääväl ilmu siski peris kopamiis massinaga. Ma arvsi, et lätt kõvas andmisõs, a tutkit, kopaga tetti paar kaabahust, jälki valgõkrae platsin, vahtsõva väikut mulku ku Kaali kraatrit, pildistivä ni kattõva.

Lõpus sis lätõ tüüs. A olõki es pikkä pito, ku kopp korgõlõ nõstõt, massin vakka. Kutsuti ülembkogo kottalõ. Olõgi määnegi tähtsä kaabli purus tõmmat, kutu. Arvada või, et Hiina digi es lövvä läbi Võro rassõ ruusa tuud kaablit kätte. Vahtsõ, miä tuu konsiilium vahtsõ, tuust kaabli es paranõ.

Mitu päivä kest tävveline havvavaikus. Sis alosõ

hummogumaa tarko vuurminõ otsast pääle. Ku pallo näid käve, määndsõde massinidõga nä õhku «klaarsõva», es olõ mul inämb aigu lukõ. Kodo-pernaasõ tüüpäiv tükis olõma pikemb ku kats tunni, päälegi teloga supiliint ei keedä.

Lõpus iks saie mulk õigõ nuka ala kaivõt, ni peräle tul-liva kõrraligu tüümehe. Kaabli veeti maa ala niuhti, kõik mulgu aeti kinni. Päält silehtedi maa nii võimsa massinaga, miä värisi hullõmbahe ku kavvõ maa tank, kinnipidäjä miis niisama. Mul naas täst hallõgi. Olle iks vaks vaihõl, kuimuudu tüüf peris tüümiis, kuimuudu valgõ maniskiga õhupuhastaja.

Egäüts või nimmada nigu ristsõnan, kon kottan olõ kokkoheitminõ, kon korgõ palganummõr. Ja kiä kulutõt bendsu kinni mass.

Korgõlt Tuumpäält kuulutõdas aokiränduse kaudu kõvva, ku maainemine uma poodin käimise-ga ilmaõhku tsurk. Mõnõ kotsõ päält õigusk, vet Munamäe künkäpääle ülembä olõ õi Talna ummist ummi Hummõridõ hõõrütämiisiga targõmba. Uma naha päästmises tulõ iks süü penskaridõ kaala aia, et väega sakõhe rohõpuuti tablette perrä reise tegevä ni õhku tsurkva.

Kannahta!

Meil vii äkiline trepp tõsõ kõra pääle. Olõ õks väega ette kaenu, esieränis alla tullõn. Õks tassa ja targu.

Mõni aasta tagasi juhtu nii, et poolõ trepi pääl jal libastu ja olli nigu püssükuul all pikäle kõõgipõrmandu pääl. Pää käve nigu kolks vastu kivipõrmandut. Ma es julgu innäst tükk aigu liiguta kah: mõtli, et nüüd omma kõik kondi katski. Lõpus

ai innäst kuigimuudu istukilõ. Tuus aos jõudsõ poig kah kohalõ ja avit sängü.

Tuu hiitümise pääle värisi tükk aigu ku haavaleht, olli indäst õks väega vällän. Käve-mi EMO-n kah: õnnõs kõik kondi olli terve, õnnõ põrutus. Arst kasse võtta valuvaigistit ja uuta paranõmist.

Hummuku olõ kõgõ rassõmb sängüst välläsaaminõ. Ku pruuvsõ innäst üles aia, olli kõik kotusõ nigu tulõn. Nii hal-

lus, et vägüsi kisksõ vii silmist vällä.

Ku paar nädalit olõ müüdä, nakaš tütär sundma, et ma lännü uma perearsti manu, las kaes üle.

Minnu võtsõ vasta pikk kinä nuur tohtri. Kurtsõ uma hädä är. Tä kai minnu alt üles ja üllest alla ja küsse:

«Kuis sa siia sait?»

«Poig tõi.»

«Kuis sa arstiruumi sait?»

«Esi tulli.»

«Sõs olõ ei hätä midägi. Ärke valuvaigistit võtkõ. Kannahta-gõ!»

Tundsõ innäst kõrragõ muldvananõ. Mõtli, kas mul olõ külh vaia siia tulla: vanast inemisest inämb ei hoolita. Olli noorõ tohtri, indä ja tütre pääle pahanõ: oh ma vana ja ullikõnõ!

Ku sälg joba parõmbõs sai, mõtli, et hää olõ, et arst minnu halõtsõma es nakka. Pidigi kannahtama.

AIDMA HELE

Parm tsuskas

Nalapildiga tsuskas ütiskunda mõnõst hellembäst kotussõst

Rõugõ Rebäse külä miis VARUSTINI ANDRES, tunnõt ka nimega PARM.

Kevvõi Munamäel.

Tossu Tilda pajatus

Viineri

Käen om kooliekskursioonõ aig. Võromaalt lätsi Leningraati üte maakooli 5. klassi latsõ üten oppajaga. Olõ illos keväjäne päiv, ku latsõ bussist vällä astõva. Buss olõ saisma jäänü puutõ ria man. Inämbüs tormaš kaubamajja, a säääl lähkün olõ väiku süümiskotus kah. Üts pois-kõnõ tundsõ, et täl om kõtt tühi, ja tä astõ puhvõdi ussõst sisse.

Puhvõtin olõ tunda hääd hõngu. Müügil olli viineri, miä olli Vinne aol suur defitsiit. Pois-kõnõ es tiia, kuis piät küsü-mä. Ostjido suust olõ kuulda üts sissin «siss ja soss, siss ja soss». Järe-kõrd lätõ küländ ki-põstõ ja joba saisõgi poiss leti

iin. «Siski,» ütelf pois-kõnõ tuu sõna, nigu tä olõ kuulnu. Tõsõl puul lettü lätõ müüjä näost vere-väs. Tä tasahu, ku sai arvo, et ega taa pois-kõnõ, kiä om valgõ pää ja tedretähtiga – vist kos-kilt Bribaltikast –, piimäriulist midägi ei tiia («siski» tähendäs vinne keeli tisse – toim).

«Ti tahtsõt üteldä vist «sos-siski,» ütelf müüjä ja nõstsõ mõnõ viineri, kapstasaladi ja leevätükü taldrigu pääle. Poiss nooguf pääd. Tä võtsõ taldrigu ja saistaš tuuga üte lavva taadõ: säääl puhvõtin pidi süümä saistõn. Poiss ütelf viil: «Spasiba.» Tuu sõna pääle sai müüjä väega rõõmsas.

TOSSU TILDA

Muda Mari pajatus

Paprõvõimu vasta

Ma kuuli raadiost, et riik nakkas paprõvõimu vasta säädüisi muutma. Joba om tettü ümbre, et suidsuruumi silt piä ei olõma kimmäst mõõti ja redelit piä ei nii sakõhe üle kontrollma.

A kuulõ jaos tetäs säändsit peenükeisi nõudmiisi hoobis mano. Ku koroona-aigu panti klassõhe aparaadi, mis mõõtva hüdsihappagaasi õhuh, sõs nüüd piät nakkama mõõtma, ku kipõstõ kooliklassõh õhk

liigus. Ja maalatsõ ei toheki inämb jalaga kuuli minnä, selle et maal olõ-i suurõtii viirde jalgtiid ehitet. Tarto liinah tetäs botaanigaaida latsiaialatsi jaos mudarada, koh latsõ saava kivve pite ronni, maad patsuta ja inämb luudusõga kokko puttü. A koolimaja ümbre kästäs hain nii lühküs niitä, et latsil jala kinni ei jäässi. Kuimuudu nuu koolilatsõ sõs äkki nii nõdras jääse? Kas tõtõstõ terve mudso paprõvõimu vasta saa-i?

MUDA MARI

Latsilõ

Vastus saada üte nädäli joo-sul meiliaadrõssi pääle latsinukk@umaleht.ee vai postiga:

Uma Leht,
Tartu 48,
65609 Võro.

Vastussõ mano panõ kirja uma nimi, vannus ja kimmähe ka postiaadrõs.

Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit välläandit. Latsinukka tugõva Võro instituut ja Võro selts VKKF.

Minevä kõrra vastus: TUULÕRISTIPÄIV.

Avvohinna saa KOSKO MATTIAS (14) Võrolt.

Kullõ' jutust «Vanakuri sannah kosimah» helüait.ee lehe päält.

Täüdä' är' ristsõna. Vastussõs saat teedä', kuis kutsutas ärunõhtamisõlilli (pildi pääl) viil võro keeli.

